

Örökös vándorlás

Részlet

Miloš Crnjanski

Elmentek és nem maradt utánuk semmi, semmi sem

Olyan torzonborzan, mosdatlanul, izzadtan és elvadult külsővel vonultak be Pécsre, hogy láttukra a gyerekek sírva fakadtak, az asszonyok pedig, akik a ház elé futottak, hogy megnézzék őket, sikongatva szaladtak szét a szomszédságba. Kurjongatva énekeltek s fáradtan, kiéhezve olyan sietős léptekkel meneteltek, hogy az ezüsttel díszített tisztekkel körülvéve, vadászatra hajtott, láncrakötözött, kiéhezett kutya-falkához hasonlítottak.

Puskatussal ütötték be a kerítéseket, elverték a kutyákat, a fiatal fákat kirángatták a házak elől, s kissé távolabb, valamelyik udvarba dobták; egyik sarok mögött ökörcsordával találkoztak, ordítva, tréfálkozva hajsolták őket, míg a csorda megfutamodott.

Elárasztották az alsóváros keskeny ösvényeit, fölkapaszkodtak a hegyre, szétszóródtak és elmaradtak, bárhogy is kiáltoztak rájuk a kvártélymesterek, akik elébük lovagoltak, hogy megvárják és elhelyezzék őket. A kürtösök, akik a Váradról hozott zászló körül haladtak, nem voltak képesek túllármázni az éneklőket, akik folyton ordítottak és egyhangúan énekeltek... eeej, eeej,

eeej. A tisztek is a zászló után lovagoltak ijedt és habzó lovaikon. Az énekeszó, mint valami siránkozás vagy siratóéneke, egyre terjedt a tömegben, egészen az utolsó elmaradottáig, akik bokáig gázoltak a sárban s az első kútnál, amelyre ráakadtak, összeverekedtek, hogy aztán elhagyott utcákon át fussanak az ezred zsongása után, amely áthaladt a városon.

A komisszárius még az első szőlők-nél, a püspöki kert alatt meglátta őket és elhatározta, hogy a városon kívül, a temető mellett üttet tábort velük.

Úgy rendezte a dolgot, hogy tüzeket gyújtatott, amelyeken ökröket sütöttek s a tűz mellett szüntelenül szóltak a trombiták és peregtek a dobok; így csalogatta oda őket. Az ereszkedő alkonyatban Iszákovics kivitte őket a mezőre, valami sövény mellé, amely mögül itt-ott régi török sírkövek kandikáltak elő a fűből, akárcsak valami elhagyott tuskók, rájuk aggatott kőturbánokkal. Mihelyt aztán sikerült összeterelni őket, német pattantyúsok vették körül a mezőt s jól lehetett látni, amint ott álltak ágyúik mellett, a sövény mögött, kezükből égő kanócokkal.

Egyébként minden jól végződött, mielőtt megállapodtak s ledobták magukról a terhet, meg a fegyvereket.

Az énekszó megszűnt, zsongás keletkezett s hamarosan mindannyian összegyülekeztek.

Le is csöndesedtek, mielőtt a tisztek leszálltak a lóról s közéjük vegyültek. A sátorosztásnál a tűz mellett aztán már ismét meg lehetett különböztetni az ezred egyes részeit, a szalma- és borkiosztásnál pedig már fennhangon jelentkeztek az őrmesterek felszólítására.

A katonák kis tüzeket gyújtottak s hamar beosztották a tábort, mint valami hosszú falut, két keresztösvényt nyitottak benne, amelyeket a tüzek lobogó lángjai rajzoltak ki, befüstölve a nedves, friss füvet. A lefekvéshez mélyedéseket ástak maguknak, ahogy azt már odahaza szokták. Azután a dobok szüntelen pergése közepette megkezdődött a sátrak felütése.

Legtöbbjük fiatal volt, akiket most először válogattak ki hadbaszállásra, de voltak közöttük olyanok is, akik az utóbbi években mindenféle harcoltak, olyanok is, akik már véreztek Belgrad alatt és Grockánál, sőt olyan is akadt, aki közel harminc esztendeje Váradnál és Temesvárnál Savoyai Jenő herceg zászlója alatt aprította a törököt.

Itt, Pécs régi meredek ösvényein és az elhagyott temető alatti mezőn ugyanolyan gyorsan besötétedett fölöttük, akárcsak otthon a szőke és ködös estéken, amely mint az eső hull a mocsarakra, de itt végtelen sötét kékségbe olvasztotta őket a tavaszi alkony. Az esti köd fölött megjelentek a hegyek és az erdők sötét hajlatai, ezek az erdők szárazak voltak és ritkák, s mélyükben még vöröslött a nappal. S a mindenünnen idelátszó erdők fölött felragyogtak a csillagok és rázendítettek esti dalukra a tücskök. Elringatták őket ezek az első hegyek, amelyekre a síkságról jutottak, és nyugtalanították őket.

Így aztán, miután először csaknem mindannyian lefeküdtek, a sátrak alatt, a lyukakban a szalmán mind többen és többen ütötték fel a fejüket.

Elsötétedett a tábor.

Sok tűz kialudt, de a csend, az álomhoz szükséges csend elmaradt. A város harangjainak különös és idegen hangja sokáig ömlött le rájuk. A város utolsó utcáiból, amelyek a hegy alatt csillámlottak, nemcsak kutyaugatás hallatszott, hanem halk zeneszó és moraj. A tábor körül és az ágyúknál álló kevés

őr is kedvet kapott és kiáltozni kezdett. A hegyről pedig, és ezt legjobban érezték, gyümölcsfák illata szállt, annyi gyümölcsfáé, amennyit odahaza egy helyen még sohasem láttak.

Mínél inkább elcsendesedett és elnyugodott a tábor, annál kevesebben kívántak aludni.

A hatnapi menetelés, súlyos teherrel és fegyverrel, elkínozta őket, a fáradtság sajgott a testükben, mégis csak azok aludtak el, akik mindehhez már hozzászoktak, s akik részére semmi se volt furcsa, sem ezek az éjszakák a derült és homályos égbolt alatt, sem a gyümölcsösök, amelyek valahonnan a közelből olyan csodálatos illatoztak, sem a kutyák ugatása, amely mindenütt ugyanaz, sem a tábortüzek, amelyekről könnyelábad a szem, kormos lesz az arc, az ember egyik oldala felmelegszik, míg a másik a hidegtől reszket.

Azok, akik először voltak úton, lassanként fölemelkedtek, suttogni kezdtek, fojtott hangon szólították egymást és a sátrak mögött gyülekeztek, mint az árnyak.

Később, mikor az égbolton megjelent a hold, a föld egyik oldala a sötét hegy alatt megvilágosodott, az egész végeláthatatlan mező láthatóvá lett. Fák tűntek fel, amelyek eddig üres sötétségnek látszottak, a városból pedig tetők, amelyek addig mintha a földre süllyedtek volna. Úgy tetszett nekik, hogy egész közel az utolsó utcák sövényei mögött számtalan tarka árnyék sétál.

Tiszta kék égbolt borult rájuk, itt-ott felhőkkel behintve, amelyeket csak akkor lehetett észrevenni, ha gyorsan átvonultak a csillagzatok előtt. A végtelen füvek hegyeken és völgyeken, amelyek egészen a láthatár mélyéig eláradtak az éjszakában, valami furcsa susogással öntötték el a tábort, amelyet hallani nem lehetett, de mégis ott volt mindenütt, minden sátornál, melyek körül fülel nem hallhatóan és észrevétlenül számtalan kis földkép keletkezett; láthatatlan vakondok túrásai. Hallkan suttogtak ebben a csendességben és egyre többjüknek sikerült a sátrak árnyékában, négykézláb kúszva kivergődni a táborból s eltűnni a közeli sövények mögött, a fűben, a sötétségben, árkokban és bokrok között. Halk füttyökkel hívogatták egymást, meggörnyedve és sietősen, mint az ürge, halomtól halomig, fától fáig csúszva és szaladva jutottak át az örök láncán. Azok érezték, hogy történik valami körülöttük, de

hiába meresztgették szemüket a holdfényben, semmit sem láttak, néha-néha egy-egy lövést adtak le a sötétbe.

Nem tudván aludni, csaknem a tábor fele elszökdösött így, valahová a város irányába. Az indulás előtti utolsó napokban az asszonyok sírás-rívásában, fölfordulásban, torkig jóllakva, kedvükre szerezgették és verték a feleségüket s most semmi kedvük sem volt nő után menni. A gyaloglástól és tehercipeléstől forró tagokkal és gyulladt nyakkal elindultak az éjszakába, megejtette őket a nagy és különös város közelsége, amelyet este a lemenő nap fényében maguk mögött hagytak. Jól tudták, hogy üveg- vagy aranytárgyat nem vihetnek magukkal, tehenet vagy borjút se hajthatnak el, lélekben mégis látták a rengeteg fényes holmit, amelyek pompásan és rendkívülien ragyogtak fölöttük az éjszakában. S bár tudták, hogy legfeljebb egy-egy összezsózott banya várhat rájuk valahol, hagymakoszorú, kötőfék vagy ezüst derékkapocs, mégis nagy kedvvel indultak az éjszakába lopni.

A tábor alatt, az árkok mélyén megvárták egymást, hármasával-négyesével összeverődtek, sietősen kérdezősködtek; ki melyik faluból való, melyik tiszt vezetése alatt áll, aztán átrohanva a bokrokat, megindultak annak a vezetésével, aki éppen első volt. Leetőbbjük még sohasem járt ezen a vidéken.

Igy aztán mindenféle furcsa dolog esett meg velük az éjszaka. Mindazok, akik áttörték magukat a bokrokon, túljutottak a város falain és kertjein is. Mint farkasok betörték a városba, a meredek síkátorokon és a vízcsatornákhöz hasonlatos lejtős és nedves utcákon keresztül. És bár az utcák elhagyottak és puszták voltak, a sötétben megsejdtették azt, amit kerestek. Nem nyúltak az ágakra bújtt tyúkokhoz, elkerülték a libákat, de ellopták a szelíd galambokat. Véres, tollal teleragadt ujjakkal tépték le a sötét fejecskét és érezték, amint a kicsiny, forró test megreszket néhány percig a markukban. A holdfényben négykézláb kúsztak s ugrásaikkal, árnyékukkal halálra rémítették a kutyákat és sokáig álldogáltak ott, ahonnan mécses fénye szüremlett ki, megbámulva a deszkák hasadécai között az ismeretlen arccokat, hogy aztán, hosszú álldogálás után, fárdatan folytassák csatangelőzéseiket.

Elmentek és nem maradt utánuk semmi. Semmi sem.

Egyesek azonban a házakba is be-
rontottak. Mikor a sarkából kiemelt aj-

tóban megjelentek, vidáman kurjantottak valamit, amit senki se érthetett. Hatalmas lépésekkel odamentek a halálraremült háziakhoz, simogatták, nyugtatgatták őket, aztán lapátszéles markukkal megfogva visszavezették őket a tűzhelyhez. Nem tudván a házbeliek nyelvét, mormogással, siránkozásal, böggéssel s mindenféle, nappal és éjszaka odahaza hallott hangzűrzavarral igyekeztek megérteni magukat. Utánozták a szél vijjogását, a lódobogást és főleg a kakaskukorékolást. Is-
ten tudja, hogy sikerült megértetniök magukat s a tűz köré összegyűjteni a háznépet, akiknek aztán összevissza meséltek, s bár a házbeliek közül senki sem értette őket, mindannyian bólingattak a fejükkel. Mindenkit felébresztettek a házban, senkit sem tagytak aludni.

Háztól házig jártak a sötétben. És bár nem keresték, akaratlanul is nőkre bukkantak. Fojtott sikoltás és zaj után eltűntek a sötétben; később gyengéden és szerelmesen váltak el a tüskés sövényeknél, amelyek alatt halkán csörge-dezett a hegyről leszaladó csermely. Egy-egy asszony a holdfényes út közepén el is kísérte őket egész le a mezőig. Egy-egy sötét házból, melyet elhagytak, fény szűrődött utánuk a tárványitva maradt ajtókon keresztül.

Persze nem végződött mindenütt ilyen jól a dolog. Néhol gonoszul viselkedtek s két helyen is minden ok nélkül odalopakodva a sötétben, fölgújtották a tetőt.

A fényes és deresen fehér holdfény főleg a gyümölcsfákra hullott, amelyek annál jobban látszottak, minél sötétebb volt az éjszaka. A széles hegyoldal fölött, amelynek árkaiban, házai között éjjeli lámpákkal lovasok cirkáltak, hogy elfogják az eltűnteket, templom emelkedett, ebben hatalmas óra ütötte az időt. Vastag falai alatt a sötétben meghúzódtak néhányan, akik az őrárat elől menekülve a főtérre értek, amelyet egészen bevilágított a hold s amely üres és elhagyott volt.

A hatalmas óra vasmutatói szüntelenül nyikorogtak, mint valami öreg kocsi, amelyben a kötelekről minduntalan leszakad valami. Elámultak az órán, érthetetlen nagy számain, amelyeket fehér körben a templom falára festettek. A sötétben elrejtőzködve a fal mellé feküdtek s nézték, hogy hintáz fejük felett az órát mozgó két hatalmas vasgolyó. A harang tompa kongása után némán hallgatóztak. A holdfény bevilágította a templom előtti nagy házakat,

a háztetőket és falakat, a város alsó részét, sőt a reszkető, csillogó mély ég alatt még a távoli hegyet és erdőket is.

Az éjszaka valami fehér, halvány világosságban úszott, amely úgy szitált, mint a sűrű eső. Oly szomorúan, összetörten és fáradtan, hogy minduntalan le kellett ülniük a sötétségben, lassanként kezdtek visszazáblingózni, botorkálva és félig álomban.

Átsettenkedtek a pusztai utcákon, amelyekben lámpával a kezükben vértess katonák cirkáltak, mégis csaknem valamennyiüknek sikerült hazajutni. A városban csupán kettőt fogtak el, mindkettőjüket verekedés közben.

Csak reggel, mikor már megvirradt, fogtak el sokat közülük, akik részegen lefeküdtek a házakban, az istállókban, s mikor ittas álmukból felébresztve késel a kezükben kezdtek embert, állatot kergetni.

Az utolsót, Iszákovics szolgáját, Arkádijét, már világos nappal fogták el, egészen a tábor közelében. Egy lábánál megkötözött kocát hajtott, nyugodtan gagyogott az állatnak és orrhangon énekelt, miközben nagyokat csuklott. Sok idő kellett néki, míg megtette az utat az egyik alvárosi kocsmától — ahonnan az állatot is lopta — a tábor közelében álló utolsó házakig.

Józnak és nyugodtnak tette magát s az emberek, akik az éjszaka bezárt ajtók mögött sokáig virrasztottak, tanácstalanul engedték tovább. Gondtalan és vidám volt akkor is, mikor az örök körülvették. Nem is kiabált és nem is ellenkezett. Lustán, olyan lustán, hogy a koca rángatta és húzta maga után, már órákhosszat totyogott az állat nyomában, kedves szavakat gúgyogótt a fülébe, aztán egészen elhallgatott.

Igy haladt hallgatva és lehajtott fejjel jó félóráig a koca után. A városi kapunál levő forrástól egészen a temető előtti nagy fakeresztig. Az emberek utána fordultak, de nem merték megállítani.

Akkor egyszerre, mikor a koca megállt, megtántorodott és ráborult az állatra. Már nem volt részeg; lomhán, járás közben elaludt.

Valamennyiük közül 6 volt az egyetlen, aki megvárta, hogy egészen kivilágosodjék és végigömljék rajta a nap-sugár.

Másnap megtartották az ezredszemlét.

Már kora hajnalban fölébresztették őket a kúrtósok és dobosok. Az ör-

mesterek rúgással ébresztették a mélyen alvókat és gyakran még a sátort is feldöntötték. A puskák, pisztolyok és szuronyok tisztításához kiosztották a fagygyút.

Sok száz pipát meggyújtottak és sok száz bajuszt kikentek.

A harmat egészen átnedvesítette őket és borzas hajjal hordták ki a sátorból a szalmát. Első pillantásra, a tisztek rémült meglepetésére, cigányokhoz és cigánysátrához hasonlított a kép. S alighogy megkezdtek a puskák, puska-tartók, vasbunkók, bicskák, tűk, vas-csővek és száz más berendezésű tárgy megkenését — szörnyű káromkodások közepette adogatták egymásnak ezeket a dolgokat — ismét följangotak a fájdalmas énekek ... eeej ... eeej... és az ének lassan szétömlött a táboron, mint a jajgatás, a halottsirató.

Megkenték a szíjakat, a földön szétterítették a köpenyeket és kezükkel kapták le a róluk a sarat és aztán kikéfélték a kucsmákat, melyek mintha fekete birkák lettek volna. Észre se vették a ködben úszó hegycsúcsokat, sem a ritka, rügyező erdőket, sem a fű reggeli illatát; nem látták, hogy keleten a világság első fényásvjai miként igyekeznek előnteni a ködös völgyeket. Tönkretett, puffadt lábukkal, elfojtott akarattal és öntudattal teljesen elfeledkeztek az otthonukról, beszéd és mosoly nélkül ugráltak egyik a másik után az útból, amerre a tisztek lovaglópálcákkal a kezükben, ellovagoltak. A tábor közepén megbokrosodott Antonovics kapiány lova, mire egész tömeg rohant oda hogy megfékezze. Az utolsó pécsi házak sövényeinél pedig megjelentek a kocsik, rajtuk a komisszárius fehérparókás és tollas tisztjeivel.

A dobok megperdültek és valóságos roham indult a még füstölgő hamu és zsarátnokok hosszában. Főlsorakoztak és kihúzták magukat.

Három zászlót hoztak nekik, közöttük egy nagyot, a császárit, amely fölcicomázva olyan volt, mint a vértések, szalagokkal, pántlikákkal, bojtokkal és selymekkel gazdagon díszítve.

A tábor előtti hosszú asztalra nagy kötegben lajstromokat helyeztek, amelyből felolvasták nemcsak a katonák nevét, hanem apjuk, feleségük, gyermekeik nevét is, s ezt, hogy jól eszükbe vessék, minden alkalommal meg is ismételték, ami csodálatba és ámulatba ejtette, de el is szomorította őket.

Ezalatt a komisszárius házában, ahol az ezred parancsnoka aludt, megtudták mindazt, amit a „pandúrok” az elmúlt éjszaka Pécssett cselekedtek. A köves udvar tele volt szolgálkkal, akik a lovakat és a nagy ünnepi hintókat készítették elő, kereskedőkkel és iparosokkal, akik azért jöttek, hogy a lopásokat bejelentsek, ezenkívül egész sereg alsóvárosi családdal, akik idefutottak, hogy panaszt tegyenek. Az asszonyok magukkal hozták síró gyermekeiket, a férfiak pedig az öregeket, hogy beszéljenek. Már az egész városban tudtak a lopásokról, verekedésekről, gyújtogatásokról és egy erőszakoskodásról is.

A komisszárius, még felöltözetlenül, megjelent az egyik emeleti ablakban és lekiabált az udvarra. A régi épület másik ablakában Iszákovics Vuk volt látható, akit egy katona vízzel locsolt és mosta a fejét.

Iszákovics tekintetes úr felébredve elcsodálkozott a feje fölött függő képeken, a muzsikáló órán, amely minden káromkodása ellenére is eljátszott egy menüettet, a sok vékonylábú asztalkán és a köröskörül heverő selyemtakarókon, amelyeken két fehér macska aludt.

Mivel őt választották ki az óbester helyettesére, tudta, hogy őt teszik alezredessé és arra törekedett, hogy ma minden rendben folyjon, annál is inkább, mivel a komisszárius az este nem is említette az előléptetést, hanem ellenkezőleg késő éjszakáig azokról az ostobaságokról beszélt, amelyeket Vuics Arsenjén alezredes az úton elkövetett és azokról a kilengésekről, amelyeket a Horvát Iván vezetése alatt hadbaszálló tengeremelléki grancsárok elkövettek. Egyébként a komisszárius, akinek a vascora egész idején az ételek a bajuszához ragadtak, nagyon untatta Iszákovicsot.

Miután jól megmosakodott, nyugodtan szemlélte, mi történik az udvaron, aztán a nagy tükkör elé állva sokáig nézegette a jobb vállán lévő széles sebheletet és vastag, lefittyenő archúsát. Habár sietnie kellett volna és akart is sietni, céltalan mozdulatokat tett, megmeggzakított a öltözködést és sokáig nézegette magát a tükkörben, amilyent otthon sohasem látott. Mellének és lábának nagy terjedelme, duzzadt, sárgás, apró pontokkal teleszórt szeme és főleg nagy hasa a tükkörben idegennek és nevetségesnek tűnt előtte. Veres posztió ruháját felhúzza úgy érezte, mintha nem is ő, hanem valaki más öltözködne, s most ez a másvalaki fog felpipe-

rézkedve kimenni innen a szobából és nem ő.

.....

A császári biztos, lengő tollai alatt, tarkán és begyeesen, mint a pulyka, vörös arccal és zöldeskék nyakkal kiabált tisztjeinek tömegére a szobákban, az udvarban és a lépcsőházban, igyekezve menteni, ami még menthető. Kiszabadította, akiket megbilincseltek; megparancsolta, hogy a részegeket fejfelé lefelé vízeshordókba mártsák, még ha meg is fulladnak, fölbecsülte és megszabta, elfelezte és levonta a károkat, amelyeket ki kellett fizetni, az asszonyokkal, öregemberekkel pedig egyáltalán szóba se akart állni. Kijelentette nekik: menjenek és tegyenek panaszt az Úristennél. Ami pedig az egyetlen erőszakoskodást illeti, nem akarta elhinni, mivel sokkal több ilyen esettel számolt.

Gyorsan megtisztította a komor barokképület ablakai alatt elterülő, borostyánokkal benőtt udvart. Az ünnepélyesen előkészített kocsihoz ugrott és kiabálva már harmadszor megkérdezte: hol van Iszákovics, a regiment parancsnoka? Aztán ismét kiugrott a kocsiból és a kezével hadonászott az ablak felé, amely fölött égetett anyagból készült női figurák ültek és holmi pánccélos félistenek. A szobrokat girlandok ölelték körül és telistele voltak verebekkel.

Ezalatt az ajtó előtt álló silbak puszkáját kidüllesztett mellet tartva, mozdulatlanul és megmerevedve rémülten állt a helyén, a sarkain egyensúlyozva magát.

Mivel az agyában szüntelenül ott forgott a beszéd, amelyet ma tartania kell, a komisszárius minduntalan előhúzta zsebéből a nagy borítékot, amelyben a katonaság küldésére vonatkozó utasítások voltak, s amelyet egészen elborítva nagy piros pecsétekkel, a háborúba rendelt hadsereg inspektora, gróf Serbelloni lovaggenerális küldött neki. A borítékra írta föl emlékeztetőül beszédének első mondatát s az egész szónoklatból csupán ezt jegyezte meg magának: „Ti szerbek, legszívesebben a hadimesterséget választjátok és ezért...” — így kezdődött a beszéd.

Mivel beszéde további részében teljesen elfelejtette, mindenkinek, akivel ezen a reggelen találkozott, elismételte ezt a frázist, természetesen németül. Sehoggy se tudott tovább jutni.

S szerbül csak káromkodni tudott, ezért rendelkezéseit kiadva és németül megtárgyalván az éjszaka eseményeit,

szorgalmasan káromkodott a tisztjei előtt. Mivel azonban szórakozott ember volt, adjutánsának, aki jobbra és balra, előre és hátra mindig nyomon követte, a szerb káromkodások után is hozzátette: „Auerspreg, mondja meg nekik szerbül!”

Végre lihegve előfutott Iszákovics, mire mindketten a kocsiba ültek, szégyenkezve és dühösen, a lovagló tisztek csoportjának karéjában.

Egész úton alig szóltak egyet is, csupán a komisszárius mondotta ki egyszer beszéde első mondatát s egészen megrémült, hogy a többire most se emlékezik. Iszákovics dühös volt, mert ijedtséget érzett ez előtt a katonaruhába öltözött cifra vén banya előtt, a komisszárius pedig azért, mert Iszákovics hatalmas súlyával balra billentette a kocsit, úgyhogy neki egész ferden kellett ülnie...

Üdvözlésekkel és zászlólengetésekkel várták őket, a tisztelgés és rapport vezényszavait ordítózza.

A nap nem tudta áttörni a felhőket, borult, de meleg délelőtt volt.

A komisszárius kiugrott a kocsiból, körülnézett, nem lesz-e eső, aztán az emberek elé állt. Mindannyian reszkettek az ijedtségtől, ő is attól reszketett, mikor elkiáltotta: „Ti szerbek, legszívesebben a hadimesterséget választjátok és ezért... Tovább nem ment.

Hogy zavarát leplezze, gyorsan felolvasta Eszék parancsnokának, Gvadányi márkinak leiratát. Utána nagy lépésekkel az asztalhoz sietett és megkezdte a szemlélt.

Német tisztjeitől és vérteseitől körülvéve nagyokat izzadt és személyesen nézett meg puskát puska után, embert ember után, pisztolyt pisztoly után, újját végighúzza a fegyvereken port keresett, eközben időnként eltolta a mellének irányított fegyvercsövet. A könyvekben megnézett minden bejegyzést, a katonák haját, lábát, szuronyát. Lecsatolta kardját és tisztjeihez fordulva mind gyakrabban s mindinkább jókedvűen ismételte: „Milyen emberek, micsoda természetes emberek!...”

Az emberek százeit megvizsgálta, megtapogatta, kikérdezte; a szíjak, pisztolyok ezrei mentek át a kezén, egyszemélyeket a kovácshoz küldött, másokat a puskaművesekhez, ismét másokat a szíjgyártókhoz, maga mellett tartva azokat, akiket meg akart jutalmazni. Meg volt elégedve, mert több mint száz embert talált, akik szépen el tudták mondani: „Mária Terézia királynő...” és hozzátették: „Vivat!”... Igen sok olyant ta-

lált, aki elvonulás közben, anélkül, hogy megállna, hibátlanul tudott tisztelni. Úgy vélte, hogy az ezred kitűnő és mivel olyan utasítást kapott, hogy legyen engedékeny, elhatározta, hogy elpalástolja az éjszaka történetek.

Rögeszméje volt, hogy írásbeli parancsban büntet. Szerette elbocsátani az ezredet, hogy aztán tiszta és mint a tű, olyan éles betűkkel frott rendelkezést küldjön utánuk, hadd húzza le más a bőrt a hátukról. Hogy mégis kiöntse epéjét, fehér parókája alatt vörösösen és izzadtan a tisztek felé fordult, nagy kesztyűi közül egyiket az övére függesztette és sorban végigmérve a hajdonfótt, megmerevedett, mozdulatlan embereket, fogain keresztül szűrve a szavakat (miközben megenyhült és kevésbé komor tekintete a város és templomtorony fölött, egy fehér galamb-sereg villogásában vészett el) így szólt: „Gratulálok, Iszákovics úr. főleg a fegyverekért — de a takarmány is rendben van. Az éjszakai dolgokért minden büntetést elengedek... azaz hogy... azt az egyet, az erőszakoskodást kivéve. A bűnös az egész ezred előtt fog vesszőt futni.”

Igy határozott el tehát, hogy a dunamenti szlavón resiment, mielőtt még a Rajnához érkeznek, vért fog látni, embervért és hozzá a saját emberének véréét.

Rövid, zavart hallgatás után, mialatt borzadás futott végig az ezreden, elhangzottak az első vezényszavak. az ezred otthagya fegyvereit s oldalt vonult a tábor mögé, hogy az ítéletet végrehajtsa és jól megjegyezze magának a lopás, engedetlenség, iszákosság és bujálkodás éjszakájának következményeit.

Az ezredet. akárcsak ünnepek alkalmával, két hosszú sorba állították, aztán háromszáz kemény vesszőt kaptak a kézbe. nedves és sötét vesszőket, amelyek suhogtak a levegőben.

Lehajtott fejjel, hallgatagon helyezkedtek el, nehéz lábukat megfámasztva a földön, egyik a másik mellett.

Ha szemük sarkából jobbra vagy balra pillantottak, mintha a világ végéig húzódná, a hatalmas lábak két hosszú sorát látták, kettőt-kettőt, amelyek nem mozdultak el a talajtól.

Az elféltet közben, a bokái és csuklói fölött megkötözve, odahozták és ledobták a különös vesszősor bejáratához. Ezen a soron kellett majd lélekszakadva végigrohanni s a furcsa fasorban jegenyék helyett mozdulatlanul

az ő földijeit álltak és belőlük nőttek ki a vesszők. Megkötözött kezekkel és lábakkal, bekötözött szájjal, lihegve várta, hogy elővezessék és időnként meg-rázkódott, mint a tagló előtt álló ökrök.

Míg a nagy vöröspecsétes papirosból dobok pergése közben a zászló alatt fölolvasták az ítéletet, gémberedett térdekkel feküdt a földön s arca is majdnem olyan volt, mint a föld.

A tisztek kalpagjukat a fejükre tették és lóra szálltak.

Iszákovics a tehetetlen haragtól fújva megparancsolta, hogy hívják elő a felcseret és kocsihoz, amelyen később mint véres hullát fogják elvinni a szerencsétlent, megnézte s megismerte katonáját, akiket mind személy szerint tartott számon.

Egészen megrázta a gondolat, hogy a szerencsétlen nemsokára már talán vak és béna lesz s ezért közelebb lovagolt hozzá. Lehajolt a nyeregből, olyan mélyen, hogy majdnem fölborította a lovat s ekkor látta, hogy a szerencsétlen, az ő falujának egyházfia, könnyezik. És akkor megrendülve, bibliás, ószláv szavakkal szólott hozzá: „Bocsáss meg, Szekula, én sem tudom, mitévő legyek. Lássad be, tenmagad, mily súlyos baj nehezedik rám is. Ne sírjál, könnyeket ne hullas. Nem jutok el talán én se, de talán a regimentem se jut el a messzi hajnalcsillagig. Elmúla hát s olyan gyorsan múla el az én hosszú életem is. Amerre útunk vezetend... arra is halált látnak szemeim.”

Aztán elővezették a szerencsétlent, övig meztelenül, ennek a keskeny folyónak egyenes, élő két partjához, amelyek között kellett a testének a mező messzi túlsó részére átúszni és amelyek fölött, mint fűzek ágai, emelkedtek a vesszők.

Mikor lábain eloldották a köteléket, szájáról is levették a kendőt és talpra állították, jajgatni kezdett, mintha már érezné a vesszőket, de ez nem segített, ugyanabban a pillanatban hátulról betaszították a két sor katona közé.

Az elsőket ügyetlenül a fejére csaptak. A vessző a haj alatt feltépte a bőrt, de csak röviden, úgy, hogy a homlokán csupán vékony csíokban jelent meg a vér. A dobok peregni kezdtek.

Egy pillanatra kerekre nyílt szemmel megállt, ekkor azonban mások az arcába csaptak, úgy, hogy az ajka fölhasadt és előszókkent a vér. Csak ekkor kezdett futni a vesszők záporában s a csapások összevissza a fején, a vállán, mellén és hátán érték.

Megkötött kezekkel, ordítva, véresen, nehezen futott, vijjogva vonaglott és tántorgott s messziről, a kocsihoz, ahonnan a császári biztos vérteseivel nézte, olyannak látszott, mint valami nagy virág, amely hol fehéren, hol pirosan hajladozik a szélben.

Mikor először összeesett, leöntötték vízzel és tovább taszították. Az arcára, fejére és mellére patakzó víz egy pillanatra visszaadta látását és erejét, s mikor megtaszították, ész nélkül ismét futni kezdett. Akkor már mindkét füle véresen fityegett a fején, mint a hal kopolyái.

Vérrel előntve még egyszer összeesett, megkötött kezei a katonák lábai közé hullottak s akkor már az orrcimpái is meghasadtak, tenyerét és ujjait szétverték s úgy csüngtek, mint valami kesztyű cafatai.

Megkötött kezeivel hadonászott, a szemére szorította őket. Már nem látott, nem futott, hanem tántorgott, csúszott és elesett teste megtelt a vér forrásaival és patakjaival.

Mikor elesett, a két sor katona a sietségben, hogy minél előbb leadja ütését, összekeveredett és a nagy gomolygában a szerencsétlen fölött egymást kezdték ütni.

A nyakán és mellén felszakadt a bőr, itt-ott véres húscsafatok lógtak róla, a fájdalomtól végül is elájult és lehanyatlott a feje. Mikor néhányszor magához tért, a szörnyű fájdalomtól ugrált a fűvön.

Míndez néhány perc alatt játszódtott le, aztán a felcser az eszméletlen embert megmosta és bekötözte, alig találva az orrát, száját, fülét és szemét.

A saját édesanyja sem ismert volna rá, ha ölébe veszi.

Az ítélet végrehajtása után az ezred visszatért a táborba. Az őrséget megkettőzték, nemcsak a tábor körül, hanem benn a táborban is.

Mikor a városban megtudták, hogyan büntették meg az ezredet, mindenkit valami vad rettegés fogott el. Ezen az estén már korán bezárták és bereteszték az ajtókat, jóval erősebben, mint máskor. Mikor a holdfény végigömlött az utcákon, az egész város reszketett a rémülettől.

Az este azonban csendben telt el és az ezred a város alatt egész éjszaka nyöszörgött és hánytorgott, mint a megvert eb.

Hajnalban tovább készülődtek. A legközelebbi táborozásnak Radkersburg városában kellett lennie.

Csuka Zoltán fordítása